

The publication is devoted to the study of the concepts of «medical service», «medical care» and related categories through the analysis of their origin and enshrined in the legislation of Ukraine. A scientific analysis of the interpretation of «medical care», «medical aid», «rehabilitation aid», «medical service», «rehabilitation service» was provided in accordance with the case-law of the Constitutional Court of Ukraine, Ukrainian legislation. The genesis of the legal regulation of these concepts was studied from the time when Ukraine gained independence and till the adoption of the Law of Ukraine «On Rehabilitation in the of Health Care Sphere».

Taking into account the results of the case-law of the Constitutional Court of Ukraine and the legislative process, attempts to make proper definitions were isolated and heterogeneous until 2011. After the adoption of the Law of Ukraine «On Amendments to the Fundamentals of Health Legislation of Ukraine regarding Improvement of Medical Assistance» in 2011 there was a clear trend in creating a certain systemic link between «medical care» and «medical aid». Then, a «medical service» was defined and connected to the terms above by the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of Laws on Activities of Health Care Institutions» in 2017.

However, the relationship of the studied concepts has undergone significant changes after the adoption of the Law of Ukraine «On Rehabilitation in the of Health Care Sphere». In fact, the allocation of new categories as «rehabilitation aid» and «rehabilitation service» was provided as well as the content of the definitions of «medical care» and «medical aid» was changed significantly.

Keywords: medical care, medical aid, rehabilitation aid, medical service, rehabilitation service

Вовк А.А.

ПОЛІТИКА БОРОТЬБИ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ У ДЕРЖАВАХ РОМАНО- ГЕРМАНСЬКОГО ПРАВА

УДК 343.61, 343.62, 343.97

Постановка проблеми. Романо-германська правова система характеризується наявністю розгалуженої системи нормативно-правових актів, що різняться за юридичною силою та регулюють широке коло суспільних відносин. Загальноприйнятою є думка, що таке законодавство не гнучке, потребує великої кількості часу на внесення до нього змін, та вимагає для цього дотримання численних умов.

Разом з тим, європейські законодавці активно реагують на зміни, що відбуваються у суспільстві, дозволяючи, таким чином,

виступати суспільству у якості правотворця. Цей механізм є нічим іншим, як реалізацією принципу демократизму, основоположної засади співіснування європейської спільноти.

Питання захисту громадян від насильства вдома, та охорони сімейних відносин загалом постало для країн заходу континентальної Європи ще у ХХ столітті. На міжнародному рівні було підписано кілька нормативних документів, з яких варто виділити Конвенцію ООН щодо ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), Декларацію про усунення насильства проти жінок та Конвенцію прав дитини (1989), Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або Стамбульську конвенцію. Окрім того, в окремих державах приймалися ті чи інші міри задля запобігання та протидії негативній динаміці домашньої злочинності, які в дечому були схожі між собою. На прикладі кількох держав пропонується ознайомлення з цими заходами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тема домашнього насильства в аспекті порівняльного аналізу законодавства держав, що належить до романо-германської правової сім'ї розглядалась такими вченими як Блага А.Б., Галай А., Галай В., Головка Л., Гумін О., Максимів Л.В., Муранова В., Римарчук Г., Яценко А.М. та інші. Оскільки дана тема набула актуальності у зв'язку з нововведеннями у законодавстві, вона активно опрацьовується молодими науковцями Зінсу О.І., Легенською М.М., Ломакіною О.В.

Мета публікації. Метою цієї публікації є дослідження регламентації відповідальності за вчинення домашнього насильства законодавством держав континентальної Європи методом проведення порівняльного аналізу відповідних нормативно-правових актів та повноважень органів, залучених у запобігання та протидію даному негативному явищу.

Виклад основного матеріалу. Активна боротьба з домашнім насильством у Німеччині розпочалась у 90-тих роках ХХ ст. У 1995 році започатковано Берлінський проект втручання проти насильства в сім'ї [1, с.46]. 1999 рік став роком прийняття першого Національного плану протидії насильству щодо жінок. Він, у

свою чергу, вплинув на прийняття кількох нормативних актів, виробленню алгоритму дій осіб, уповноважених фіксувати прояви насильства та притягувати винних до відповідальності. Пізніше був прийнятий оновлений план протидії, з часом до нього вносились зміни. Чинний план дій охоплює всі форми насильства та особливої уваги приділяє роботі з жінками з числа іммігрантів та жінками-інвалідами [2,с.57]. З 2002 року діє закон «Про поліпшення судового захисту та відновлення цивільних прав після актів насильства, а також сприяння передачі сімейного помешкання», а у 2012 році було прийнято федеральний закон «Про створення загальнонаціональної телефонної допомоги для жінок».

Органом, що забезпечує формування та реалізацію політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є Федеральне міністерство у справах сім'ї, осіб похилого віку, жінок та молоді, у складі якого діє спеціалізований підрозділ – Координаційна група з протидії торгівлі жінками та насильством щодо жінок-мігранток.

Органи поліції, у випадках виявлення випадків домашнього насильства, зобов'язані реагувати невідкладно та оперативно. Починаючи з 1995 року, розроблялися численні методичні рекомендації по вчиненню заходів для припинення насильницьких дій та подальшому дослідженні всіх обставин провадження. З урахуванням цього, у складі кримінальної поліції був створений підрозділ уповноважений у справах про насильство у сім'ї. Працівники цього підрозділу вирушають за викликом, де складають протокол, з детальним описом місця події, нанесених тілесних ушкоджень тощо. Закон надає поліції право видалити кривдника із помешкання та заборонити йому з'являтися там на строк до десяти днів. Протягом цього часу жертва насильства в сім'ї повинна відвідати лікаря з метою засвідчити тілесні ушкодження та звернутись із заявою до найближчого суду, який має право вирішувати питання, пов'язані із сімейним правом [3, с. 21].

У Франції факт існування домашнього насильства також визнається проблемою, яка не може ігноруватись. Флагманом формування та реалізації політики у сфері запобігання та протидії цьому явищу є Міністерство захисту прав жінок та Служба прав

жінок та рівності між статтями, що знаходиться у складі Міністерства. Регіональні делегати здійснюють повноваження Міністерства у цьому напрямку у територіальних одиницях. До числа інших місцевих інституцій, які утворюють систему попередження і протидії домашнього насильства належать заклади охорони здоров'я незалежно від форм власності, органи поліції (кримінальна поліція) та жандармерії (місцеві органи правопорядку), соціальні служби та заклади на місцях, юристи та недержавні організації [2, с. 69].

Криміналізація домашнього насильства була здійснена Законом у 1992 році. У 2005 році з унесенням змін до процесуального законодавства, поліції було надано право примусового виселення агресора з житла, у випадку повторного вчинення насильства у сім'ї. Вчинення насильства над членами сім'ї є обставиною, що обтяжує покарання при вчиненні умисного вбивства, тортур, убивства з необережності, насильства, що спричинило каліцтво та при вчиненні насильства що призвело до втрати працездатності [4, р. 30-36].

Поліція, у своїй діяльності по боротьбі з насильством в сім'ї, активно взаємодіє з «гарячою лінією», що дозволяє ефективніше протидіяти вчиненню окремих випадків такого насильства. Інноваційним інструментом правового впливу на домашнє насильство є застосування спеціальних електронних браслетів. У Франції Декретом № 2020-1161 від 23 вересня 2020 року визначено організаційно-правові засади впровадження мобільного електронного пристрою у визначених законодавством випадках і зокрема, для забезпечення та контролю за дотриманням заборони наблизитися на відстань, визначену судом [5, р. 34]. У випадку, якщо кривдник порушує заборону, до нього може бути застосовано арешт у якості запобіжного заходу. Також, особу, яку підозрюється у скоєнні правопорушення, можна зобов'язати пройти курс лікування, у випадку, якщо у такої особи наявні для цього необхідні показання.

Австрійське законодавство теж не залишається осторонь у боротьбі з домашнім насильством. Ще у 1996 році Австрійська національна асамблея прийняла Акт про захист від насильства у сім'ї. Окремі положення щодо вирішення цієї проблеми викладе-

ні у Цивільному кодексі, Правоохоронному кодексі та Акті служби безпеки [1, р. 41].

Акт сформовано таким чином, що його норми зобов'язують реагувати на всі випадки насильства, незважаючи на інтереси, які висловлює потерпіла особа. Якщо кривдник з дозволу потерпілої особи знаходиться на території помешкання, до якого йому чинним ордером заборонено наблизитись, штрафні санкції покладаються на обох сторін. Також, кривдника може бути виселено з житла навіть тоді, коли він є власником житла, у якому проживає потерпіла особа. Наявність такого механізму свідчить про чітку позицію держави і її намір цілісної протидії насильству у колі сім'ї.

Кримінальне законодавство Португалії останніми роками суттєво посилило відповідальність за домашнє насильство. Раніше злочином визнавалось діяння, яке носило ознаку систематичності, тобто для притягнення до відповідальності за відповідною нормою необхідна була наявність кількох епізодів жорстокого поводження з жертвою насильства. Відповідно до внесених у 2006 році змін до кримінального законодавства, систематичність більше не вимагається, для фіксації злочину достатньо лише одиничного випадку. Також змін зазнав перелік осіб, які можуть вважатися потерпілими від вчинення домашнього насильства. Його розширено, окрім особи, яка перебуває з кривдником у подружніх відносинах та дітей, до нього включено осіб, що перебували з кривдником у подружжі раніше, а також осіб, які проживають з кривдником у партнерських стосунках, але не знаходяться у шлюбі.

Характерною рисою кримінально-правової політики Португалії також є те, що цей злочин віднесено до публічних, тобто провадження може розпочинатися на підставі заяви будь кого, кому відомо про факт скоєння злочину. Це йде врозріз з традиційним віднесенням такого роду справ до проваджень у формі приватного обвинувачення, де правоохоронні органи зобов'язані реагувати тільки у випадку наявності заяви про скоєння злочину від потерпілої особи. Ця ознака проявляється також у виплаті грошової компенсації. Акт 129/99 від 20 серпня 1999 року, санкціо-

нуючи систему, за посередництвом якої держава може вимагати компенсацію для потерпілих, передбачає, що якщо нападник не виплатить компенсацію, держава може зробити це від його імені [1 р. 49].

Говорячи про Болгарію, точкою відліку протидії домашньому насильству можна вважати 2005 рік. Саме тоді Національною асамблеєю було урегульовується правовий статус жертви, та задекларовано притягнення кривдника до відповідальності за скоєння насильницьких дій.

Проте, механізм забезпечення захисту жертви все ж носить цивільно-правовий характер: потерпіла особа, її родичі, чи особа, яка очолює орган соціальної допомоги населенню може подати заяву безпосередньо до суду, у якій їй необхідно вказати обставини вчинення насильства, інформацію про членів сім'ї, а також власний зв'язок з цією сім'єю. Скарга або заява подається не пізніше одного місяця після вчинення акту насильства в сім'ї. У день отримання скарги чи заяви суд повинен запланувати відкрите судові засідання не пізніше тридцятиденного строку. Суд виносить резолюцію на відкритому засіданні і, приймаючи скаргу чи заяву, видає розпорядження про захисний ордер. Із цим розпорядженням суд накладає один чи більше захисних заходів. Будь-які оскарження не призупиняють виконання розпорядження. Рішення окружного суду є остаточним [1, р. 44].

Механізм застосування захисного припису детально описаний у нормативних актах. Законодавством встановлений конкретний перелік документів, які необхідно подати для опрацювання, передбачено хто саме має право подавати такі документи та в які строки.

Відповідна система протидії насильству є існує і у Республіки Польщі. Оскільки феномен домашнього насильства там пов'язується у першу чергу з високими показниками вживання населенням спиртних напоїв, то відповідальним по боротьбі з цими діяннями визначена Державною агенцією попередження проблем, пов'язаних з алкоголізмом. Також з 2011 року існує Моніторинговий комітет по боротьбі з насильством у сім'ї. До складу Комітету входять представники органів державної влади,

органів місцевого самоврядування та представники неурядових установ та громадських організацій, діяльність яких зосереджена на вирішенні даної проблеми. Основним завданням Комітету є розробка та впровадження Національної програми по боротьбі з насильством у сім'ї та моніторинг середовища з метою протидії насильству. У територіальних одиницях з відповідними завданнями функціонують міждисциплінарні групи, до складу яких входять представники: органів соціального захисту, муніципальної комісії вирішення проблем, пов'язаних з алкоголем, освіти, охорони здоров'я та неурядових організацій. [2, р. 101].

Кримінальний кодекс Республіки Польща містить розділ присвячений злочинам проти сім'ї та опіки. Окрім власне домашнього насильства, там також містяться норми, що визнають злочинами укладення шлюбу уже одруженою особою, схвалення неповнолітнього до вживання спиртних напоїв, злісне ухилення чи відмова від виконання обов'язків опікуна чи піклувальника, викрадення особи, що знаходиться під опікою чи піклуванням суб'єкта вчинення злочину. Покарання за злочини, перелічені у цьому розділі, доволі суворі. Зокрема за вчинення домашнього насильства, особа карається позбавленням волі на строк від 3 місяців до 5 років. У випадку, якщо насильницькі дії вчинялись з особливою жорстокістю, термін максимального покарання зростає до 10 років, а якщо такі дії призвели до спроби вчинення потерпілим самогубства – до 12 років [6].

Діяльність правоохоронних органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству підпорядкована певному алгоритму дій. В рамках програми «Безпека сім'ї», Працівники поліції активно користуються системою «Блакитних карток» при виїзді на місце події. Система включає у себе чотири бланки, які підлягають заповненню після виявлення факту вчинення правопорушення: рапорт про втручання, яку готує оператор, що прийняв виклик (картка А); службова записка слідчого про обставини, виявлені під час втручання (картка В); інформаційна довідка для жертви, у якій потерпілій особі роз'яснюються її порушені права, а також надається можливість вказати ті відомості, які на її думку стосуються провадження, але не увійшли до попередньої

картки (картка С); формуляр, у якому потерпіла особа підтверджує свій намір скористатись допомогою, що може стати підставою для застосування до кривдника необхідних запобіжних заходів (картка D) [3, с. 23].

Висновки. Після ознайомлення з політикою кількох країн Європи у сфері боротьби з домашнім насильством можна простежити позитивну динаміку у напрямку розширення методів запобігання та протидії насильству в сім'ї. Це свідчить про ріст суспільного інтересу до даного питання, який у свою чергу виступає рушійною силою законотворчого процесу. Примітним також є те, що в пошук шляхів вирішення проблеми насильства між членами однієї родини розпочався задовго до появи Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або Стамбульської конвенції, перспектива підписання і ратифікація якої у кількох державах викликала палку дискусію у суспільстві.

1. *Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України* / [А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброда та ін.]. – Київ, 2012. – 246 с.
2. *Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству* [Монографія] / [А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін.]. – К.: КНТ, 2014. – 160 с.
3. Блага А. Б. *Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо профілактики насильства над дітьми й дорослими членами сім'ї: навчально-методичний посібник* / А. Б. Блага, Т. В. Журавель, Д. Г. Заброда. – К.: ТОВ “ВПК “ОБНОВА”, 2012. – 140 с.
4. *France_Criminal Code updated on 12-10-2005.pdf* [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.legislationline.org/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%2012-10-2005.pdf.
5. Зінсу О. І. *Міжнародно-правові стандарти та зарубіжний досвід у сфері запобігання, протидії домашньому насильству* / О. І. Зінсу. // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ.* – 2021. – №1. – С. 31–40.
6. *Criminal Code of the Republic Poland* [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf.

Вовк А.А. Політика боротьби з домашнім насильством у державах романо-германського права

У статті досліджуються механізми урегулювання проблеми домашнього насильства окремих держав, характерною рисою яких є широке застосування процедури кодифікації норм, що попадають в межі правового поля, зокрема увагу приділено нормативно-правовим актам держав Європи, повноваженням органів, наділених обов'язком забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству.

Ключові слова: домашнє насильство, насильство в сім'ї, романо-германська правова система, кодифіковане право, кримінальна відповідальність, кримінальне законодавство, кримінально-правова регламентація.

Vovk A. The policy of combating domestic violence in the states of Romano-Germanic legal system

There are no borders, which limit the problem of domestic violence. It exists in every country. There is a stereotype, that domestic violence is a feature of religious and traditional law countries. However, this statement is objectively false, as members of any family, regardless of nationality, can be in a violent relationship.

Germany's domestic violence policy is declared in the National Plan of Combating Violence against Women. Special attention is paid to immigrant women and women with disabilities. The Federal Ministry of Family, the Elderly, Women and Youth coordinates this policy. In addition, the police is directly involved in the policy implementation, and in case of violence, they are obliged to respond immediately and promptly.

In France, responsible bodies for this policy are the Ministry of Women's Rights and the Service for Women's Rights and Gender Equality, which is part of the Ministry. The French police actively cooperate with the hotlines and use mobile electronic devices to determine the location of the perpetrator.

In Austria, the Domestic Violence Protection Act regulates the fight against violence. Under its provisions, the police are obliged to respond to all cases of domestic violence, despite the victim's refusal to support the charges.

Portugal's anti-domestic violence legislation provides prosecution for a single case of domestic violence, without signs of regularity. It is also interesting that this crime is classified as public one.

After studying the legislation of European countries, it is possible conclude, that European policy in the field of combating domestic violence moves in the direction of increasing the impact on illegal cases in the family.

Keywords: domestic violence, Romano-Germanic legal system, codified law, criminal liability, criminal law, criminal law regulation.